

การรับรู้เกี่ยวกับหลักการพยาบาลของพยาบาลในประเทศไทย

พันทิพย์ จอมศรี Ph.D. RN *

อารีวรรณ กลั่นกลิ่น Ph.D. RN.**

อวยพร ตัณมุขกุล Ph.D. RN.***

วิจิตร ศรีสุพรรณ Dr. P.H.****

บทคัดย่อ : คุณภาพของการพยาบาลและความพึงพอใจของผู้ป่วยเป็นเป้าหมายสำคัญของการพยาบาล พยาบาลแต่ละคนจะมีความสามารถในการพยาบาลผู้ป่วยมากน้อยเพียงใดขึ้นกับความรู้อุทิศตนและทักษะในการปฏิบัติที่ได้รับจากการเรียนรู้ในวิชาชีพพยาบาล ทั้งนี้ในองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัตินั้นจะต้องมีหลักการที่ช่วยให้พยาบาลสามารถนำความรู้และทักษะนั้นมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ทำการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์บุคคลกับพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 16 คน โดยมีความเชื่อว่า พยาบาลมีการใช้หลักการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลแต่อาจมีการรับรู้เกี่ยวกับหลักการพยาบาลแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการรับรู้ของพยาบาลเกี่ยวกับหลักการพยาบาลที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการพยาบาล

ข้อมูลได้จากการสนทนากลุ่มกับพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 12 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้คุณวุฒิ 4 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลและพยาบาลผู้เชี่ยวชาญ โดยพยาบาลรับรู้ว่าการพยาบาลเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่สำคัญของหลักการพยาบาล ดังนี้ หลักการพยาบาล 1) เป็นการพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย 2) เป็นการพยาบาลแบบองค์รวม 3) เป็นการพยาบาลตามมาตรฐานของการพยาบาล 4) เป็นการพยาบาลที่ใช้ความรู้จากศาสตร์พยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

พยาบาลมีการรับรู้ถึงความสำคัญของหลักการพยาบาล ที่ได้รับการเรียนรู้และการนำมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งมีการรับรู้ว่าการพยาบาลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวิชาชีพและช่วยทำให้การพยาบาลมีคุณภาพ

วารสารสภาการพยาบาล 2553; 25(1) 27-37

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงคุณภาพ หลักการพยาบาล

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*** อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**** ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความสำคัญของการศึกษา

การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ใช้การปฏิบัติทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการให้บริการด้านสุขภาพ เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคม ทั้งบุคคลปกติ เจ็บป่วย ครอบครัวยุ และชุมชน การพยาบาลยังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อภาวะสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของชีวิตประชาชน ดังนั้น พยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ มีเจตคติที่ดี และมีคุณธรรมจริยธรรมในการให้การพยาบาล ทั้งนี้เพื่อคุณภาพในการให้การพยาบาล พยาบาลต้องให้การพยาบาลบนพื้นฐานของหลักการพยาบาล เมื่อพิจารณาหลักการพยาบาลที่พัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาลระหว่างประเทศ มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา¹ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่า หลักการพยาบาลพัฒนามาจากปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ความต้องการของผู้ใช้บริการ การร่วมมือระหว่างบุคลากร หน่วยงาน องค์กร และการพัฒนาการประยุกต์ และการนำความรู้ทางการพยาบาลมาใช้ในการพยาบาล จากปัจจัยพื้นฐานข้างต้น ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอหลักการสำหรับพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล ดังนี้ 1) เน้นการดูแลสุขภาพตามความต้องการของแต่ละกลุ่มผู้ใช้บริการที่เฉพาะ หรือแตกต่างกัน 2) เป็นความรับผิดชอบที่ต้องคงไว้ซึ่งการดูแลอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง กับผู้ใช้บริการ รวมทั้งเมื่อเกิดปัญหาด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน 3) เน้นการมีมุมมอง หรือแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเป็นแนวทางในการจัดการ และการตัดสินใจทางการพยาบาล 4) ส่งเสริมการใช้ความรู้ทางการพยาบาลที่เฉพาะ บนพื้นฐานของการสร้างเสริมพลังอำนาจ 5) สร้างพลังอำนาจของวิชาชีพที่เทียบเคียงได้กับวิชาชีพอื่นๆ 6) สร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กรที่เน้นทั้งความร่วมมือ ขณะเดียวกันเน้นการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายที่ภาวะสุขภาพของประชาชนเป็นสำคัญ 7) ใช้ความรู้ทางการพยาบาลที่ได้จากการรวบรวมจากทุกหน่วยงาน สถานบริการ และองค์กรต่างๆ ทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการพัฒนาวิชาชีพ 8) ใช้ความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม 9) บันทึกและรายงานผลการพยาบาล โดยเน้นที่หลักการและวิธีการที่มีประสิทธิภาพ และ 10) ค้นหาและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่หลากหลาย ทั้งในและนอกวิชาชีพ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

สำหรับในประเทศไทย สภาการพยาบาลได้กำหนดหลักการโดยทั่วไปสำหรับพยาบาลไว้ดังนี้ พยาบาลต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม องค์กร และปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ ประกอบวิชาชีพด้วยการอุทิศตน ไม่มีการกีดกันหรือแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และการเมือง พยาบาลต้องไม่ประพฤติตนที่จะทำให้เสื่อมเสียต่อวิชาชีพ นอกจากนี้สภาการพยาบาล ได้กำหนดมาตรฐานการพยาบาล เพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลยึดถือปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งมาตรฐานของการประกอบวิชาชีพ และคุณภาพการพยาบาล ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ สังคม และวิชาชีพอื่นๆ โดยมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (พ.ศ. 2544) มีเป้าหมายหลัก เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีภาวะสุขภาพที่ดีที่สุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อันประกอบด้วย 1) การใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล 2) การปฏิบัติการพยาบาลยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของผู้รับบริการ 3) การพัฒนาคุณภาพ

การปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง 4) การจัดการให้ผู้ใช้บริการได้รับการดูแลที่สอดคล้องกับภาวะสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และ 5) การบันทึกและรายงานการพยาบาลให้ครอบคลุม เพื่อประเมินคุณภาพบริการพยาบาล²

นอกจากนี้ในการจัดการศึกษาพยาบาล ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ มีจริยธรรม และเจตคติต่อการประกอบวิชาชีพ ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้พยาบาลมีหลักการในการให้การพยาบาลอย่างมีคุณภาพ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ระดับปริญญาตรีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ส่วนมากมักจะพบกระบวนวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีต้นๆ ของหลักสูตร เช่น ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะเน้นหลักการพยาบาล ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับศาสตร์ และ ศิลปการพยาบาล ในกระบวนวิชาพื้นฐานการพยาบาล³ และกระบวนวิชาหลักการสำหรับการปฏิบัติการพยาบาล (NuR3100) ของโรงเรียนพยาบาล วิทยาลัยการแพทย์ แห่งมลรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นกระบวนวิชาเบื้องต้นเกี่ยวกับการประเมินภาวะสุขภาพ และหลักการของการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อเป็นพื้นฐานให้นักศึกษาพยาบาล มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล และการปฏิบัติการพยาบาล⁴ จากลักษณะหลักการพยาบาลที่มีการกำหนดขึ้นในต่างประเทศ หลักการโดยทั่วไปและมาตรฐานการพยาบาลที่สภาการพยาบาลได้กำหนดขึ้น รวมทั้งการจัดการศึกษาทางพยาบาลศาสตร์ ที่กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการพยาบาลในหลักสูตร จึงถือได้ว่าหลักการพยาบาลเป็นพื้นฐานและแนวทางที่สำคัญ ที่พยาบาลยึดถือในการประกอบวิชาชีพพยาบาล

แม้ว่าพยาบาลที่ได้สำเร็จการศึกษาและได้รับรู้เกี่ยวกับหลักการและมาตรฐานการพยาบาลจากองค์วิชาชีพ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการบริการสุขภาพ อันได้แก่ แนวคิดการยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ระบบประกันคุณภาพของสถานบริการสุขภาพ พัฒนาการด้านการรักษาพยาบาล การใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การปรับเปลี่ยนแนวคิดการรักษาพยาบาล รวมทั้งแนวโน้มของการจัดการศึกษาพยาบาล การให้บริการที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะ และการให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการรักษาพยาบาลมากขึ้น มีผลต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพยาบาล และยังมีความเป็นไปได้ที่พยาบาลอาจจะละเลย หรือ ไม่ให้ความสำคัญต่อหลักการพื้นฐานของการพยาบาล และความต้องการการดูแลพื้นฐานของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการพยาบาล⁵ นอกจากนี้ แคสเทิลดีล ยังกล่าวว่า จากการสำรวจความต้องการด้านการพยาบาลของผู้ใช้บริการ พบว่าผลลัพธ์ของการให้การดูแลสุขภาพแก่ผู้ใช้บริการของพยาบาลมีความแตกต่างกัน แม้ว่าพยาบาลจะมีบทบาทและหน้าที่ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านการรักษาพยาบาล การเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของการจัดการด้านบริการสุขภาพ ดังนั้นพยาบาลจำเป็นต้องยังคงไว้ซึ่งหลักการพยาบาล ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าการพยาบาลเป็นวิชาชีพเฉพาะ มีขอบเขตของวิชาชีพที่ชัดเจน เมื่อทำหน้าที่ร่วมกับวิชาชีพอื่นๆ ในการดูแลสุขภาพของผู้รับบริการ⁶

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับหลักการพยาบาล ยังไม่พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของพยาบาลต่อหลักการพยาบาล ทั้งในประเทศไทย และในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของ

สังคมและวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการรับรู้หลักการของพยาบาลที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมในสังคมตะวันตก แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่าหลักการพยาบาลเป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับพยาบาลในการให้การพยาบาล ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ของพยาบาลต่อหลักการพยาบาล ซึ่งพยาบาลได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาล ทั้งนี้คณะผู้วิจัยคาดว่า ผลของการศึกษาจะทำให้ได้ภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับหลักการพยาบาลของพยาบาลในประเทศไทย นอกจากนี้อาจมีส่วนช่วยประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาพยาบาลและการทำหน้าที่ขององค์วิชาชีพ ในการให้ความรู้ ส่งเสริมและสนับสนุน ให้พยาบาลคงไว้ซึ่งหลักการพยาบาลในการประกอบวิชาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหลักการพยาบาล ที่เป็นแนวทางในการให้การพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ประชากร เป็นพยาบาลวิชาชีพ อาจารย์พยาบาลที่มีระยะเวลาในการประกอบวิชาชีพพยาบาล หรือ มีประสบการณ์ในการสอนทางการพยาบาลอย่างน้อย 2 ปี ขึ้นไป

ผู้ให้ข้อมูล การสนทนากลุ่ม เป็น พยาบาลวิชาชีพ 12 คน โดยคัดเลือกจากพยาบาลที่มีระยะเวลา และปฏิบัติการในหอผู้ป่วยแตกต่างกัน

ได้แก่ อายุรกรรม ศัลยกรรม สูติกรรม นรีเวชกรรม กุมารเวชกรรม และผู้ป่วยนอก

ผู้ให้ข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็น อาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนทางคลินิก และได้รับการยอมรับในวิชาชีพพยาบาล

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ภายหลังจากได้รับเอกสารรับรองการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้วิจัยติดต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย ตามเอกสารคำชี้แจงที่ได้มอบให้ผู้ให้ข้อมูล และขอให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามในเอกสารแสดงการยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยภายหลังจากผู้ให้ข้อมูลรับรู้ข้อมูลตามเอกสารคำชี้แจงฯ และสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการควบคุมคุณภาพ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานที่ทำงาน ระยะเวลาประกอบวิชาชีพพยาบาล ประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพ

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เกี่ยวกับหลักการพยาบาล จำนวน 6 ข้อที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาและปรับปรุงแก้ไข หลังจากผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ และการทดสอบกับอาจารย์พยาบาล 2 คน เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ และใช้ได้เหมาะสมกับการวิจัยนี้ โดยมีตัวอย่างของข้อคำถาม ดังนี้

1) หลักการพยาบาลในความหมายของท่านหมายถึงอะไร

2) ขอให้ท่านยกตัวอย่าง สถานการณ์ที่แสดงถึง การใช้หลักการพยาบาล ของพยาบาลในการให้การพยาบาล

3. คณะผู้วิจัย มีประสบการณ์ในการวิจัยและการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูล กำหนด วัน เวลาและสถานที่เพื่อนัดหมายการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) 2 กลุ่มๆ ละ 6 คน โดยใช้แนวคำถามจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลเพื่อบันทึกเสียงการสนทนา ระยะเวลาการสนทนากลุ่มประมาณ 45-60 นาที

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์ 1 ครั้งต่อคน ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล เพื่อบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ระยะเวลาการสัมภาษณ์ 45-60 นาที

3. การถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนาและการสัมภาษณ์อย่างละเอียด

การวิเคราะห์และตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความถี่ ร้อยละ

2. ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์หาคาบวาทศาสตร์ (Thematic analysis)⁷ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด และการสรุปความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล โดยขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

2.1 อ่านข้อความที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ทั้งหมดอย่างรอบคอบ

2.2 กำหนดรหัส (coding) ของประเด็นที่สำคัญจากข้อความที่ได้จากการสนทนา และการสัมภาษณ์ แบบประโยคต่อประโยค ในแต่ละบรรทัด

(line by line) เพื่อให้ได้สาระสำคัญของข้อมูลที่ได้ ทั้งนี้พยายามให้รหัสที่กำหนดขึ้นมาจากข้อความหรือถ้อยคำที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด

2.3 กำหนดกระบวนทัศน์ (theme) โดยการพิจารณาความคงที่ของรหัสที่ถูกกำหนดขึ้นจากข้อความที่ได้จากการสนทนาแต่ละกลุ่ม และการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง จัดหมวดหมู่ หรือกลุ่มของรหัสที่มีความคล้ายคลึงกัน หรือ มาจากข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน ในขั้นตอนนี้ ต้องทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อช่วยในการสรุปสาระประเด็นหลัก ซึ่งจะทำได้ กระบวนทัศน์

2.4 วิเคราะห์กระบวนทัศน์ที่ได้ สรุปหาแนวคิดหลัก และแนวคิดรองที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัย

2.5 ตรวจสอบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ กับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพยาบาลที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 16 คน เป็นพยาบาลวิชาชีพ 12 คน และอาจารย์พยาบาล 4 คน เป็นเพศชาย 2 คน เพศหญิง 14 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด นับถือศาสนาพุทธ มีอายุเฉลี่ย 50.06 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี 8 คน ปริญญาโท 6 คน และ ปริญญาเอก 2 คน มีประสบการณ์ในวิชาชีพพยาบาลเฉลี่ย 28.45 ปี และผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดผ่านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพพยาบาล จากสถาบันการศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

จากข้อมูลที่ได้ตามการรับรู้ของพยาบาลหลักการพยาบาลมีความสำคัญ เป็นเสมือนเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“(หลักการพยาบาล) ทำให้ความเป็นวิชาชีพของพยาบาลชัดเจนขึ้น เป็นที่ยอมรับของวิชาชีพที่ปฏิบัติงานร่วมกัน” [P16]

“ถ้าไม่มีหลัก เป็นฐาน เป็นพื้น องค์กรความรู้พยาบาลก็ไม่ต่างจากคนทั่วไปที่ไม่ได้เรียน” [P14]

“ซึ่งหลักการนี้ จะเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของวิชาชีพ” [P13]

ดังนั้น ตามการรับรู้ของพยาบาล หลักการพยาบาลเป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นวิชาชีพ เนื่องจากการมีองค์ความรู้ที่ชัดเจน แตกต่างจากวิชาชีพอื่น และมีความสำคัญต่อพยาบาลทุกคนในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพ หลักการพยาบาล จึงได้รับการยอมรับว่าเป็น เอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล

นอกจากนี้ พยาบาลรับรู้ว่าการพยาบาลมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับการนำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล ดังนี้

หลักการพยาบาล – เป็นการพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย

พยาบาลมีการรับรู้ว่าการพยาบาลเป็นสิ่งที่พยาบาลจะยึดเป็นแนวทางในการพยาบาล เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการพยาบาลที่ถูกต้องและปลอดภัย ตามที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า

“วิธีการ แนวปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลด้วยดี ปลอดภัย” [P11]

“(หลักการพยาบาล) เป็นแนวทางที่พยาบาลปฏิบัติ สิ่งที่ต้องปลอดภัย ไม่ขัดต่อจริยธรรม และกฎหมาย” [P3]

“(หลักการพยาบาล) เป็นการใช้ความรู้และทัศนคติในการให้พยาบาลที่เน้นความปลอดภัย” [P4]

“หลักการพยาบาลจำเป็นและสำคัญ ในการให้พยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยปลอดภัย เช่น หลักการป้องกันอันตรายระหว่างการเคลื่อนย้าย” [P8]

ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับความหมายของหลักการซึ่งพบได้ในการเรียนการสอนทางการพยาบาลที่ระบุว่า หลักการช่วยให้พยาบาลทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องบนพื้นฐานขององค์ความรู้ของหลักการที่ถูกระบุว่าเป็นความจริง เป็นกฎที่ให้แนวทางการปฏิบัติอย่างมีเหตุผลในแต่ละวิธี และให้แนวทางที่ปลอดภัยในการปฏิบัติ⁸ ดังนั้นการปฏิบัติการพยาบาลที่ให้ความสำคัญและยึดหลักการเป็นพื้นฐานและแนวทาง จะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัย⁹⁻¹⁰

หลักการพยาบาล – เป็นการพยาบาลแบบองค์รวม

พยาบาลรับรู้ว่าการพยาบาลช่วยให้แนวทางในการพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ปลอดภัย และครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“(หลักการพยาบาล) เป็นหลักการดูแลที่ครอบคลุม องค์กรวม กาย จิต จิตวิญญาณ และสังคม” [P5]

“การดูแลแบบองค์รวม holistic care ถือว่าเป็นหลักการพยาบาลอย่างหนึ่ง” [P16]

“(หลักการพยาบาล) ช่วยให้ (พยาบาล) มีความพร้อมให้การพยาบาลผู้ป่วยได้ทันที โดยการผสมผสานด้านกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ” [P10]

จากการที่พยาบาลรับรู้ว่าการพยาบาลแบบองค์รวมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการพยาบาล ทำให้พยาบาลตอบสนองต่อระบบจิตวิญญาณและความเชื่อของผู้ป่วยมากขึ้น โดยที่แสดงให้เห็นถึงการดูแลที่ได้นำความต้องการด้านจิตวิญญาณไปสู่การวางแผนการพยาบาล เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการตอบสนองความต้องการในลักษณะที่เป็นองค์รวม¹¹ นอกจากนี้ทำให้พยาบาลเห็นความสำคัญของการดูแล

อย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของผู้ป่วย เนื่องจากการปฏิบัติที่มีหลักการ⁹

หลักการพยาบาล - เป็นการพยาบาลตามมาตรฐานของการพยาบาล

ตามการรับรู้ของพยาบาล หลักการพยาบาลช่วยให้การปฏิบัติการพยาบาลเป็นไปตามกระบวนการวิธีการ ที่ได้มาตรฐาน และเป็นสิ่งที่พยาบาลใช้ปฏิบัติเป็นประจำ ดังตัวอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“(หลักการพยาบาล) สิ่งที่พยาบาลจะยึดเป็นแนวทางในการให้การพยาบาล ตรงหน้าตลอดเวลา” [P13]

“พยาบาลมีการนำหลักการพยาบาลมาใช้ตามหลักฐาน ผลงาน evidence จากการทำงานของพยาบาลมากมาย” [P11]

“หลักการพยาบาลที่สำคัญ ซึ่งพยาบาลนำมาใช้ เช่นการปฏิบัติงานโดยใช้ความรู้เชิงประจักษ์” [P16]

“การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ประสบการณ์จากสิ่งใหม่ๆ การวิจัย และการทำ CPG นำไปสู่การพัฒนาหลักการพยาบาล”

“หลักการพยาบาล ทำให้มีมาตรฐานการพยาบาลในการทำกิจกรรมการพยาบาลต่างๆ เช่น การให้ยา มีหลักการเหมือนกัน แต่อาจมีขั้นตอนแตกต่างกันในแต่ละแผนก หน่วยงาน”

จากแนวคิดดังกล่าว หลักการพยาบาลจึงเป็นหลักฐานความรู้ที่พยาบาลยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติพยาบาล ซึ่งการกระทำ ไม่ใช่เป็นรายละเอียดและขั้นตอนของการกระทำ กิจกรรมการพยาบาลอย่างหนึ่ง มีหลักการเป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่มีรายละเอียด ขั้นตอนได้หลายวิธี⁹

หลักการพยาบาล - การพยาบาลที่ใช้ความรู้จากศาสตร์พยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ตามการรับรู้ของพยาบาล หลักการพยาบาลที่มีมาจากหลายแหล่ง เกิดขึ้นผ่านการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งความรู้ที่นั้นต้องมีการพัฒนาการไปเรื่อยๆ จากตัวอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“(หลักการพยาบาล) เป็นพื้นฐานความรู้ของพยาบาลและมีพัฒนาการสูงขึ้นแต่ละระดับ” [P3]

“(หลักการพยาบาล) เป็นองค์ความรู้จากการเรียน 4 ปี เป็นประการแรก ประการสำคัญ” [P15]

“การเรียนรู้ การศึกษาวิชาพยาบาลที่มีความรู้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ ครอบคลุม จริยธรรมคุณธรรม ถูกกฎหมาย ภายใต้วิชาชีพพยาบาล” [P13]

“มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากปัญหา สถานการณ์ ที่มีใน ward...” [P 8]

นอกจากนี้ พยาบาลยังรับรู้ว่าการพยาบาลนั้น เป็นการประยุกต์ความรู้จากศาสตร์อื่น ตามที่ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“(หลักการพยาบาล) พัฒนามาจาก science จริงๆเรา apply science แล้วก็เรียกว่า nursing science เป็นศาสตร์ทางการพยาบาล พัฒนามาจากหลักการทางวิทยาศาสตร์” [P14]

“จากความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคม จริยศาสตร์ มนุษศาสตร์ เป็นต้น” [P16]

ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ การสอนนักศึกษาพยาบาลได้มีการจัดเตรียมศาสตร์ที่เป็นความรู้พื้นฐานและความรู้เชิงพฤติกรรม (basic and behavioral science) เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถนำหลักการทางวิทยาศาสตร์ (scientific principles) มาใช้ในกระบวนการพยาบาลอย่างเป็นระบบ เป็นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักการวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้ป่วยได้รับการพยาบาลตามความต้องการ⁸

ศาสตร์ทางด้านกายภาพและสังคม ช่วยให้หลักการที่มีประโยชน์ในการพยาบาล นอกจากนี้ความก้าวหน้าของการวิจัยทางการพยาบาลทำให้พยาบาลมีการรับและการประยุกต์หลักการพื้นฐานและที่เกี่ยวกับมนุษย์ (basic and humanistic principles) จากศาสตร์สาขาอื่นมาใช้ในการพยาบาลมากขึ้น⁸ หลักการพยาบาล จึงมีการพัฒนาและประยุกต์จากหลากหลายสาขา และทำให้ได้องค์ความรู้ทางการพยาบาล

นอกจากนี้ พยาบาลยังให้ความหมายของหลักการพยาบาลที่มากกว่าศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ การพยาบาลเป็นการปฏิบัติที่มีศิลปะ ดังตัวอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า พยาบาลมีการใช้หลักการพยาบาลเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติกรพยาบาลอย่างมีศิลปะ

“(พยาบาล) ต้องมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลได้ดี มีความสามารถในการสื่อสาร ประสานงาน” [P7]

“ตัวอย่างการใช้ศิลปะ เช่นการจูงใจให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมอย่างไร ที่จะให้การพยาบาลมีประสิทธิภาพ เน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง” [P5]

การรับรู้หลักการพยาบาลข้างต้นมีความสอดคล้องกับที่ เลอ เวสเซอร์¹² ได้ให้ความหมายของ ศิลปะในการพยาบาล (nursing art) ว่าเป็นการกระทำที่ช่วยให้ผู้ป่วยมีการยอมรับที่จะมีชีวิตอยู่กับความเจ็บป่วยและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

หลักการพยาบาล จึงมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ทางการพยาบาลที่เป็นศาสตร์ (science) และ ศิลปะ (art) ที่พยาบาลใช้เป็นพื้นฐานในการให้การพยาบาลกับผู้รับบริการ จากตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“เพราะฉะนั้น หลักการพยาบาล ถ้าโดยสรุปเป็นทั้ง science และ art มีองค์ความรู้การพยาบาล ไม่ใช่ทำตาม common sense หรือ ทำตามความเห็น” [P14]

จากหลักการพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลข้างต้น พยาบาลมีการใช้หลักการพยาบาลในลักษณะของการใช้ความรู้จากศาสตร์พยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ได้กรพยาบาลที่เป็นไปตามมาตรฐานของการพยาบาล ทำให้ผู้ป่วยได้รับการพยาบาลแบบองค์รวมที่ครอบคลุมด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ จิตวิญญาณ รวมทั้งให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสำคัญ โดยที่พยาบาลให้การยอมรับว่าหลักการพยาบาลเปรียบเสมือนเอกลักษณ์ของวิชาชีพ

ตัวอย่างของหลักการพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงตัวอย่างของการใช้หลักการพยาบาล ในการปฏิบัติกรพยาบาล ดังนี้

“พยาบาลจะต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ anatomy physiology pharmacology ศึกษาเรื่องยา ความถูกต้องในการหยิบยา คำนวณขนาดของยา เพื่อจะนำไปให้ผู้ป่วยได้รับยา right drug + right dose ความรู้ anatomy + physiology เพื่อ right route ความรู้ทางการพยาบาลในการเตรียมยาอย่างถูกต้องไม่ให้เกิด contaminate ให้ผู้ป่วยได้รับความปลอดภัยจากการเตรียมยาที่ใช้ sterile technique ไปฉีดยาให้ผู้ป่วยอย่างถูกต้อง ปลอดภัย ภายใต้การดูแลด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ลดความเจ็บปวด trauma ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยการขออนุญาต บอกกล่าว อธิบายให้เข้าใจ เกิดความร่วมมือ และเคารพความเป็นบุคคลของผู้ป่วย บางกรณี อนุญาตให้ผู้ป่วยเลือกตำแหน่งที่จะปักเข็มฉีดยา M (เข่ากล้ามเนื้อ) ได้ด้วย เช่น แขน ก้น หน้าขา หลังการฉีดยา พยาบาลยังคงติดตามดูแล ผลของการให้ยา เพื่อลดภาวะแทรกซ้อน และช่วยเหลือผู้ป่วยได้ทันเวลา หากเกิดผลของยา อันไม่พึงประสงค์ ทั้งนี้ในการเข้าหาผู้ป่วย และการดูแลก่อนฉีดยา หลังฉีดยา พยาบาลจะต้องใช้ศิลปะ

ทางการพยาบาล และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล ให้ผู้ป่วยได้มีความรู้สึกที่ดีต่อการพยาบาล ที่มีความเมตตา กรุณา เป็นพื้นฐาน” [P13]

จากลักษณะของหลักการพยาบาลข้างต้น พยาบาลมีการรับรู้ว่าการพยาบาลมีความสำคัญ ทั้งต่อผู้ป่วยและวิชาชีพพยาบาล **สำหรับผู้ป่วย** ทำให้ผู้ป่วยได้รับความปลอดภัย จากการทำพยาบาลให้การพยาบาลบนพื้นฐานของความรู้และทักษะที่ถูกต้อง และครอบคลุม ส่วนความสำคัญของหลักการพยาบาล **สำหรับวิชาชีพพยาบาล** ทำให้ความเป็นวิชาชีพมีความชัดเจน เป็นเอกลักษณ์ ได้รับการยอมรับจากวิชาชีพอื่นที่ปฏิบัติงานร่วมกัน

สรุปผลการวิจัย

หลักการพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาล วิชาชีพและอาจารย์พยาบาล และใช้วิธีการวิเคราะห์ หากกระบวนการทัศน์และการสรุปความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้อง พบว่า พยาบาลมีการรับรู้หลักการพยาบาลตามลักษณะหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ หลักการพยาบาล 1) เป็นการพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย 2) เป็นการพยาบาลแบบองค์รวม 3) เป็นการพยาบาลตามมาตรฐานของการพยาบาล 4) เป็นการพยาบาลที่ใช้ความรู้จากศาสตร์พยาบาล และศาสตร์สาขาอื่นที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ นอกจากนี้ยังพบว่า พยาบาลรับรู้ถึงที่มาของหลักการพยาบาลว่า ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติการพยาบาล สำหรับประเด็นความสำคัญของหลักการพยาบาล พยาบาลให้การยอมรับว่า หลักการพยาบาลมีความสำคัญต่อคุณภาพการพยาบาล ที่ผู้รับบริการจะได้รับ รวมทั้งมีความสำคัญต่อพยาบาลที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านการศึกษาพยาบาล ควรนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน หรือการอบรม เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาล และพยาบาลได้เห็นความสำคัญของหลักการพยาบาลและนำมาใช้ในการพยาบาลมากยิ่งขึ้น

2. ด้านการปฏิบัติการพยาบาลควรกระตุ้น และส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพให้ความสำคัญกับหลักการพยาบาล โดยคำนึงถึงองค์ความรู้ รวมทั้งมีการใช้ศิลปะเป็นพื้นฐาน แนวทางในการพยาบาลผู้ป่วยแบบองค์รวม และคำนึงถึงความถูกต้อง ความปลอดภัย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ป่วย

ข้อจำกัดในการวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในขั้นตอนของการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ไม่สามารถคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของพยาบาลได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งผู้วิจัยอาจจะยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกอย่างเพียงพอ ทำให้ผลการวิจัยที่ได้ไม่สะท้อนบริบทของการพยาบาลในสังคมไทยอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยครั้งนี้ ควรจะได้มีการนำไปศึกษาต่อเนื่อง เช่นการประเมินการรับรู้และการนำหลักการพยาบาลมาใช้ของพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติการพยาบาล

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการพยาบาล และขอขอบคุณ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่จัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Arista3 –Americas. **Aristra3 regional meeting in March 2000: Specific principles of nursing action.** [Online]. 2005 Available from: http://www.nursingsociety.org/programs/Arista_Americas.docArista3–Americas. Accessed June 30, 2005.
2. สภาการพยาบาล. **มาตรฐานการพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ. 2544.** 2544.
3. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ปี 2546.** 2546.
4. School of Nursing, Medical college, Georgia, USA. **The Bachelor of Science in Nursing (BSN) degree.** [Online] 2005 Available from: <http://www.mcg.edu/son/bsn/curriculum.htm#Courses>. Accessed July 2, 2005.
5. Castledine G. Basic nursing principles need to be remembered. **British J Nurs** 2004; 13 (Mar 25 – Apr 7): 6.
6. Castledine G. New nursing roles must retain nursing’s principles. **British J Nurs** 2003; 12 (Nov 24 – Dec 10): 21.
7. Morse JM, Field P. **Nursing research: the application of qualitative approaches.** (2ndedition). London: Chapman & Hall; 1996.
8. Elhart D, Firsich SC, Gragg SH, Rees, OM. **Scientific principles in nursing.** Saint Lious: Mosby; 1978.
9. Fuerst EV, Wolff L. **Fundamentals of nursing : the humanities and the sciences in nursing.** 4th edition. Philadelphia: J.B. Lippincott; 1969.
10. ละออ หุตางกูร. **หลักพื้นฐาน เพื่อการพยาบาล ชีว-จิต-สังคม.** กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต; 2534.
11. McEvoy L, Duffy, A. Holistic practice– a concept analysis. **Nurse Educ Today** 2008; (8):412–9.
12. LeVasseur JJ. Toward an understanding of art in nursing. **Adv Nurs Science** 1999; 21 (4):48–63.

Perception of Nursing Principles among Nurses in Thailand

*Pantip Jormsri Ph.D. RN**

*Arewan Klunklin Ph.D. RN.***

*Ouyporn Tunmukayakul Ph.D. RN.****

*Wichit Srisuphan Dr. P.H. RN*****

Abstract : Nurses provide nursing practice in the pursuit of quality nursing, which is in the patients' best interests. Underneath the nursing practice, nurses use knowledge and skills based on what they have learned from the nursing profession. The principles embedding nursing knowledge and skills steer the nurses to perform competent nursing practice.

This qualitative study was designed to explore what nurses perceive as nursing principles. The assumption of this study was that nurses use principles whenever they provide nursing practice, although they may not recognize this during their practice. What nurses perceive as nursing principles might be different based on the many factors that influence and facilitate nurses to perform nursing practice. Therefore, this study aimed to explore the nursing principles from the perception of nurses in nursing practice.

Valuable sources of data included the focus groups of 12 registered nurses and the in-depth interviews of four experts in the nursing profession including instructors and practitioners. According to the findings of nurses' perception, nursing principles were seen as the entity of the nursing profession. Nursing principles were composed of four characteristics or components, namely; 1) nursing care for patient safety; 2) holistic nursing care; 3) nursing care based on standards of nursing; and 4) nursing care using the scientific knowledge of the art of nursing derived from nursing and related sciences.

Nurses perceived the importance of nursing principles throughout learning and experiencing nursing practice. Furthermore, they accepted that nursing principles represent the nursing profession and also sustain quality of nursing practice.

Thai Journal of Nursing Council 2010; 25(1) 27-37

Keywords: Qualitative study, Perception, Nursing principles

**Assistant professor, Faculty of Nursing, Chiangmai University*

***Associate professor, Faculty of Nursing, Chiangmai University*

****Lecturer, Faculty of Nursing, Chiangmai University Professor*

***** Professor, Faculty of Nursing, Chiangmai University*